

RAPPORT

KÅDDIS UMEÅ SN

VÄSTERBOTTEN

1982

Pr. nr 248

*Ingela Bergman
Inst. för arkeologi
Umeå universitet*

RAPPORT

Fornlämning

Boplats Baggböle 4⁷ II och Kåddis 3⁴,
Umeå sn. Västerbotten

SAMMANFATTNING

Våren 1982 företog institutionen för arkeologi, Umeå universitet en seminariegrävning vid förmodad bronsåldersboplats på Kåddis 3⁴, Umeå socken. I området har lösfynd bl a en pilspets i skiffer, en håleggad mejsel och två klubbor med skaft-ränna, framkommit. Då tidigare inventeringar i området givit skärvsten och avslag invid en flack sandås som för närvarande inte är uppodlad, ansågs denna plats lämplig som grävningsobjekt. Åsens höjd över havet ger en maximal äldsta datering till 1600-1400 f 0 vilket gör boplatsen särskilt intressant då ingen boplats hittills har kunnat knytas till bronsåldersrösen längs Västerbottens kust.

Undersökningens målsättning var att fastställa boplatsens omfattning, funktion och datering. Ytan grävdes i 3 x 3-metersrutor. Vid undersökningen framkom ett mycket sparsamt fyndmaterial (en pilspets i skiffer, en fragm. pilspets i flinta, avslag i skiffer och flinta samt brända ben), och endast en mindre mängd skärvsten. Materialet påträffades i ett omrört, tidigare plöjt lager. Inga anläggningar kunde observeras. Platsen har troligen endast utgjort en tillfällig uppehållsplats vid fiske och sälfångst. Någon längre tids bosättning har det inte varit fråga om. Pollenanalys utföres på material från intilliggande torvmark.

SUMMARY

In spring 1982 the Institute of Archaeology, University of Umeå, undertook an excavation at what was believed to a Bronze Age settlement at Kåddis, Umeå parish. In the area stray finds of a slate arrowhead, a slate hollow ground chisel and two grooved clubs have been made. At earlier surveys in the area fire cracked stone and flakes was observed near a low sand ridge which is not cultivated. The ridge lies between 43 and 45 m a.s.l. which means that the site cannot be older than 1600-1400 B.C. The site was regarded an interesting object since among other things no settlement site so far can be connected to the many Bronze Age cairns along the coast of Västerbotten.

The purpose of this excavation was to elucidate the function, size and age of the settlement. The excavation was dug in 3 x 3 m squares. Prehistoric finds were sparse (a slate

Janis H. Olsson

point, slate and flint flakes, a flint point frag. + burned bones) and only a lesser amount of fire cracked stone was found. Almost all of the finds occurred in a layer previously disturbed by ploughing. No constructions could be observed. The site at Kåddis is to be regarded as a temporary settlement of lesser proportions set up when fishing and hunting seal. Pollen analysis from an adjacent peat deposit is being carried out.

INLEDNING

Under tiden 820504-820604 (inkl helger och helgdagar), genomförde institutionen för arkeologi, Umeå universitet, en seminariegrävning av fornlämning 218 belägen på Baggböle 4 II och Kåddis 3⁴, ekonomiska kartans blad no. 20 K Umeå 7c x 7089, y 1711, 85, 63°50'41", 20°7'37". Med undantag av några få provrutor kom undersökningen att koncentreras till Kåddis 3⁴, där en mycket flack sandås utgör en icke odlad yta omgiven av uppodlad mark.

Under många år har Gunnar Wahlberg, Kåddis, inventerat i området och därvid funnit indikationer på förhistorisk boplattnings, företrädesvis från stenålder. Den aktuella platsen markeras av skärvsten, men även några lösfynd i åsens omedelbara närhet har framkommit. Dessa lösfynd utgörs av 2 klubbor med skafträna (VLM 13625 resp VLM diariennr. 362:1982), 1 håleggad mejsel (VLM:D 743), 1 pilspets i skiffer, (VLM 13624) samt avslag i flinta.

Boplatsen bedömdes som särskilt intressant då ingen boplatshittills har kunnat knytas till de många rösegravarna vid Västerbottens kust. Områdets höjd över havet ger en maximal äldsta datering till 1600-1400 f. 0. Lösfynden antyder sen-neolitisk tid - bronsålder -. Pollenprov vid den närbelägna Prästsjön visar dessutom på odling omkring 700-400 f.0.

Området har under lång tid utsatts för intensiv odling varför det ansågs angeläget att dokumentera denna ännu så länge (under senare tid) icke uppodlade yta.

Institutionen för arkeologi, Umeå universitet, har svarat för grävningens kostnader. Undersökningen genomfördes under ledning av Noel Broadbent, forskarasistent, och med Ingela Bergman, doktorand, som grävningssamanuens och rapportansvarig.

Undersökningen kommer att publiceras av institutionen för arkeologi vid Umeå universitet.

MÅLSÄTTNING

Utgrävningens målsättning var att klarlägga boplatsens datering, art och omfattning samt att i sin egenskap av seminariegrävning undervisa studenterna i arkeologisk fältteknik. Ur dateringssynpunkt och i syfte att avgöra boplat-

sens art och funktion var det av särskild vikt att dokumentera eventuella anläggningar och konstrukturer. Således grävdes den aktuella ytan i 3 x 3-metersrutor då det visat sig svårt att uppmärksamma särskilt färgningar på mindre ytor. För att avgöra boplatsens ytmässiga omfattning upptogs ett antal provrutor och en mindre fosfatkartering utfördes. Fosfatprover togs även från åsens högsta punkt ned mot älven i fyra provserier i syfte att fastställa den forntida strandlinjen.

TOPOGRAFI

Boplatsen är belägen på en flack sandås vilken löper parallellt med Ume älv och som ligger ca 50 m från strandbrinken. Åsen utgör nu en icke odlad yta angiven av odlad mark och är endast bevuxen med gräs och enstaka buskar av sälg. Marken är helt fri från rötter och naturligt förekommande sten. Markprofilen består av fluviala sediment i skikt och på ca 40 cm djup framträder ibland stenhälla. Vid seklets början var en lada uppförd på platsen. Åsens högsta punkt ligger 45 m ö.h.

Ca 70 m S om åsen, vid rasbrantens övre kant växer ett mindre lövträdsbestånd av huvudsakligen asp och björk. V om boplatsen, ca 100 m från åsens mitt ligger en mindre ravin.

FORNLÄMNINGSMILJÖ

Genom tidigare inventeringar och de lösfynd som framkommit, se ovan, vet vi att området vid Kåddis och Baggböle varit bebott åtminstone från senneolitisk tid och framåt. På högre nivåer, 60-70 m ö h, vid exempelvis Norrfors och Brännland, har boplatser påträffats vilka givit fynd av skrapor och avslag i kvarts, skärvsten samt brända ben. Av allt att döma härrör dessa lokaler från tiden 3500-2500 f 0. Järnålder finns dokumenterad bl a genom ett fynd av en glaspärkla daterad till yngre järnålder. Kåddis by har medeltida anor och finns omnämnd redan under 1300-talet. Skärvor av medeltida keramik har påträffats i åkrarna.

LITTERATUR, allm. om området:

Karl Fahlgren, red. 1970: Umeå sockens historia. Umeå
Roger Engelmark et al 1976: Early Norrland 9. Motala.

UNDERSÖKNINGSRESULTAT

Utgrävningen, som omfattade 76 m² bekräftade inventeringsresultatet, men någon boplatsyta var omöjligt att avgöra då det visade sig att marken tidigare plöjts ned till ett djup av 30 cm under torv. Med några få undantag påträffades fynden i det omrörda lagret. En grop, ca 1,5 x 2 m i diam och ca 0,7 m djup påträffades i åsens nedre södra del. Gropen var fylld med recent material ned till och med ett tjockt kollager. Ca 0,2 m under detta påträffades ytterligare kollager. Kolprov togs ur båda kolskikten. Gropen får dock betraktas recent. I övrigt påträffades inga anläggningar eller konstruktioner vilka kan knytas till en förhistorisk bosättning.

I plöjan framkom recent material, som exempelvis spik, keramik och obrända ben, men även förhistoriskt material, bl a en fragm pilspets i svart skiffer, ett fragment av en pilspets i flinta, avslag i flinta och skiffer samt brända ben varav ett härrör från säl. En mindre mängd skärersten påträffades utspridd över hela den grävda ytan.

Försök med spot-test av fosfatproverna misslyckades p g a kontamination i luften. Proverna kommer därför att analyseras i laboratorium.

TEKNISKA UPPGIFTER

Ett fristående koordinatsystem lades ut i N-S riktning så att x-axeln avvek 40° i O-V riktning. Koordinatsystemets utgångspunkt förlades till x200 y300. Höjdvärden är angivna i m ö h i enlighet med rikets höjdsystem.

Totalt grävdes en yta på 83 m² varav 7 m² fördelade på två provschakt, 5 x 1 m resp 2 x 1 m. På åsens högsta del och i dess mittparti grävdes 36 m². 7 m O därom upptogs en yta på 30 m² från åsens södra kant och upp mot dess högsta punkt. Tre torvprofiler avvägdes från åsens södra kant till dess norra.

Efter avtorvning grävdes de öppna ytorna i metriska skikt om 10 cm. Två av tre-metersrutorna grävdes med skärslev ned till steril mark, ca 40 cm. De övriga ytorna grävdes med skärslev till 30 cm djup motsvarande plöjan, men där- efter med spade. Allt sållades i såll med 4 mm maskstorlek.

Ca 200 m SO om grävningsplatsen upptogs ett schakt 3 x 0,5 m vilket grävdes genom ett tjockt torvlagert, 1,2 m, ned till grå marinlera. I torven togs prov för pollenanalys och C¹⁴-prov.

En preliminär analys visar att torven började tillväxa vid tiden för den äldsta bosättningen. Här föreligger således en möjlighet att få pollendiagram från senneolitisk tid till åtminstone äldre järnålderns slut. Förhoppningsvis kan även makrofossilanalys utföras av de tagna proverna.

ARKIVMATERIAL

Vid institutionen för arkeologi, Umeå universitet förvaras fyndförteckning, fältritningar och tolkningsritningar, anläggningsbeskrivningar, kartmaterial samt fotomaterial med förteckningar. Fynd och kopior av ritningar, kartor och foto bifogas denna rapport.

DELTAGARLISTA

Noel Broadbent, grävningssledare
Ingela Bergman, amanuens

Kristina Drugge
Bjarne Fastborg
Kenan Fulks
Barbro Jonsson
Lisbeth Knif
Maria Lindström
Inge Lindström
Robert Olsson
Elisabeth Sund
Louise Svanholm
Britta Wennstedt

FYND

RUTA	LAGER	FYND	
x 203 y 335	1	1 avslag i svart skiffer	
x 205 y 336	1	br ben	
x 206 y 335	1	br ben	
x 206 y 336	1	br ben	
x 206 y 337	3	br ben	
x 207 y 318	2	tennkknapp	F1
x 207 y 321	1	järnspik	F2
x 207 y 335	1	br ben	
	3	br ben	
x 207 y 336	1	br ben	
	2	obr ben	
x 208 y 317	2	keramikskärvor, recenta	
x 208 y 318	4	1 avslag i flinta, ljust brun	
x 208 y 320	1	glasbit, recent	
x 208 y 321	1	keramikskärvor, recenta	
x 208 y 322	1	keramikskärvor, recenta	
x 208 y 335	2	brända ben	
		keramikskärvor, recenta	
		porslinsbit? recent	
x 208 y 337	1	järnten	F3
	2	järnspik	F4
x 209 y 315	?	järnring, ca 10 mm i diam	F5
x 209 y 317	1	keramikskärvor, recenta	
	2	avslag i flinta, gråbrun	
		br ben av säl	
x 209 y 319	1	keramikskärva, recent	
	2	br ben	
	3	br ben	
x 209 y 320	1	obr ben	
	2	avslag i skiffer, röd	
x 209 y 322	1	glasbit, recent	
x 209 y 335	2	keramikskärvor, recenta	
		porslin? recent	
	4	br ben	
x 209 y 336	1	br ben	
		järnspik	F6
		2 st bitar i krita,	
		möjl till pipa	
x 209 y 337	1	kritbit, möjl till pipa	
		järnspik 2 st	F7
		fragm av järnnit	F8
		järnten	F9
		br ben	
	2	obr ben	
		br ben	
x 210 y 316	2	avslag i kvarts, rökfärgad	
		br ben	
	3	avslag i skiffer, röd	
		metallring, ca 15 mm i diam	F10
x 210 y 317	1	sölja, recent	F11
x 210 y 319	1	avslag i skiffer, röd	
x 211 y 316	1	br ben	
x 211 y 317	?	järnspik	F12
	2	2 avslag i skiffer, röd	
		br ben	

x 211 y 318	2	br ben	
		avslag i flinta, bränd	
x 211 y 319	1	avslag i flinta, bränd	
	3	br ben	
		avslag i kvartsit, mörk	
x 212 y 314		br ben	
		avslag i flinta, ljust brun	
x 212 y 315	1	järnbeslag m 2 hål	F13
	2	br ben	
		avslag i flinta, grå	
x 212 y 316	1	keramikskärva m glasyr, recent	
		järnspik	F14
		avslag i flinta, ljust brun	
	2	avslag i skiffer, röd	
		br ben	
x 212 y 317	1	pilspets i skiffer med ur-	
		nupen bas, svart	F15
		avslag i skiffer, brunsvart	
		obr ben	
	3	br ben	
x 212 y 318	1	glasbit, recent	
	2	avslag i flinta, ljust brun	
x 212 y 319	2	fragm av pilspets i flinta	
		ev omgjord till bössflinta,	
		ljust brun	F16
x 213 y 317	1	järnspik	F17
		keramikskärva med glasyr,	
		recent	

PROFILLISTA

x 207 y 317	-	x 213 y 317	
x 209 y 338	-	x 199 y 338	
x 210 y 314	-	x 210 y 323	
x 202 y 326	-	x 202 y 324	} Grop
x 205 y 324,3-	-	x 205 y 326	
x 205 y 326	-	x 202,7y 326	

Torvprofiler

x 225 y 300	-	x 185 y 300
x 225 y 310	-	x 185 y 310
x 225 y 320	-	x 185 y 320
x 225 y 330	-	x 185 y 330
x 225 y 340	-	x 185 y 340